

L'ESPANYOLA (1835). UNA VISIÓ ROMÀNTICA DE LA CIUTAT DE GIRONA

ENRIC PRAT - PEP VILA

Donem a conèixer un curiós poema escrit en versos alexandrins i octosíl·labs pel rossellonès Alexandre Julià, de qui no hem trobat cap altra dada que aquest mateix text, publicat en el *Bulletin de la Société Philomatique de Perpinyà* (vol. I, 1835), institució fundada el 1833, més tard, i encara actualment, anomenada Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées Orientales.

L'obra consisteix en una declaració d'amor a una Girona imaginària — somiada en tant que ciutat espanyola i descrita com una ciutat meridional (cases amb parets blanques, testos als carrers, tarongers i llimoners *sauvages...*), però sense ni una sola referència a cap lloc o monument concret i real—, seguida del relat d'una escena que s'hi situa, la dels vots solemnes d'una novícia en un convent de clausura, escena situada en un passat imprecís (*naguère*), però a la qual l'autor es presenta assistint amb els privilegis de la fantasia i davant de la qual ens fa compartir els seus sentiments on es barregen fascinació, consternació i horror.

L'obra combina tres aspectes temàtics del romanticisme: l'exotisme (donat pels convencionalismes escenogràfics de caràcter “espanyol” que atribueix a Girona, inclosa una visió rigorista de la religió), una religiositat sentimental i decorativa (amb al·lusions musicals, místiques i bíbliques) i el medievalisme (visible en les descripcions arquitectòniques, en la gentalla que acut a presenciar els vots, en l'horror del destí sacrificat i reclòs que l'espera a la protagonista, en els esquelets incorporant-se dins les seves tombes per assistir a l'escena...).

Si bé ens pot sorprendre que la curta distància que separa Girona de Perpinyà permetés escriure aquest exercici d'exotisme literari, que sembla un notable exemple dels miracles que un establiment de duana relativament recent pot obrar en la percepció de les coses, cal que tinguem present que en el mateix poema se'ns diu clarament que els freqüents viatges que Julià evoca a l'adorada Girona han estat fets en somnis a la vora del foc, és a dir, que en realitat no la coneixia en absolut, i que la imatge que en dóna prové, com el mateix episodi dels vots de la novícia, només d'allò que les seves lectures li han permès d'imaginar. Tinguem en compte les dificultats que, a l'època, oferien els desplaçaments «turístics» a aquesta banda de l'Albera. Parlant d'una etapa una mica anterior, Francesc Jaubert de Paçà escrivia l'any 1853: «En 1819, on n'osait guère voyager en Espagne, en touriste. Il fallait traverser des régions récemment parcourues et parfois dévastées par les armées françaises; il fallait demander des communications bienveillantes et journalières à des hommes attristés par des luttes opiniâtres et qu'on devait croire mal disposés...».¹ En el moment en què es publicà el poema de Julià, durant el turbulent regnat de Ferran VII, restablert en el seu absolutisme pels Cent Mil Fills de Sant Lluís des de l'any 1823, encara no devia ser ni fàcil ni gaire prometedor travessar la frontera.

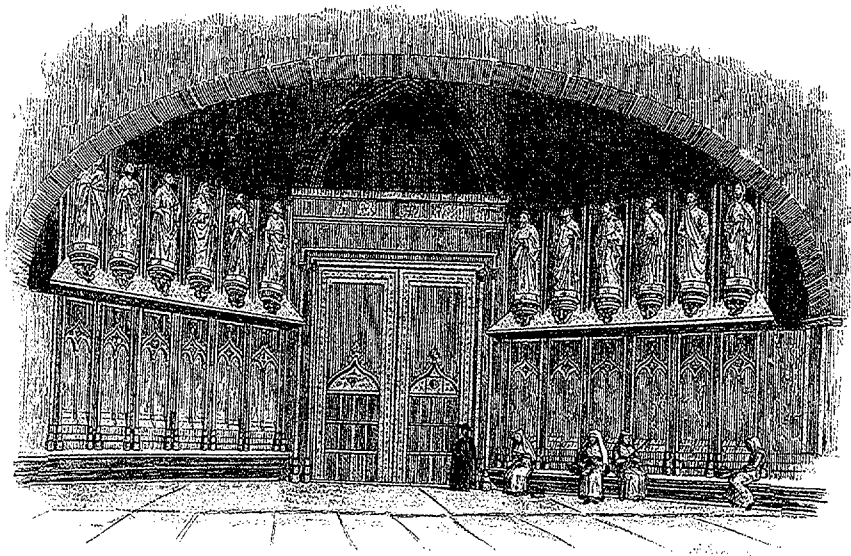
Per situar amb més justícia l'obra de Julià hem de recordar sobretot que, amb l'antecedent principal d'Alexandre de Laborde,² la major part dels viatges literaris fets per escriptors francesos per la península Ibèrica es produeixen entre 1830 i 1850 —Mérimée (1830, 1831, 1840 i 1846), Stendhal (1837), Georges Sand (1838), T. Gautier (1840), V. Hugo (1843)...—³ i que el nostre poema és del 1835. Afegim-hi encara, com altres punts de referència significatius, que *Notre-Dame de Paris* de Victor Hugo és del 1831 i *Carmen* de Prosper Mérimée, del 1845.

Els gravats provenen del llibre *Gerona histórico-monumental* de Narcís Blanch i Illa (1853).

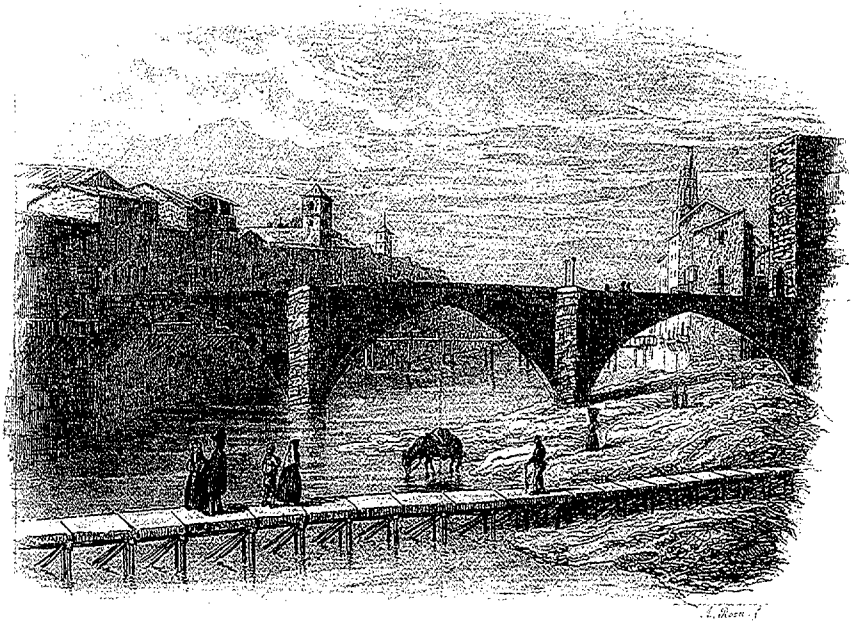
¹ François Jaubert de Passa, *Souvenirs du voyage de 1819 en Espagne*, A cura de Jacques Saquer, *Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées Orientales*, volum CVI, Perpinyà, 1998, p. 125.

² Alexandre de Laborde, *Voyage pittoresque et historique de l'Espagne*, París, 1806-1820.

³ «...la avalancha de hispanofilia se produce tras la sangrienta contienda y alcanza su punto culminante entre 1830 y 1850, cuando se institucionaliza oficialmente por toda Europa el triunfo del romanticismo.» (Francisco Calvo Serraller, «Los viajeros románticos franceses y el mito de España», dins *Imagen romántica de España. Introducción*, Ministerio de Cultura / Dirección General de Bellas Artes, Archivos y Bibliotecas, Madrid, 1981, p. 21-27.

Porta dels Apòstols a la Catedral de Girona.

Ribera de l'Onyar a Girona.

L'ESPANYOLA

Questo è il porto del mondo.

(TASSO)

«Aquí ve a morir del món tot el brogit.
Nauxers sense compàs, atraqueu! És el port.
On l'ànima retroba la pau sense neguit.
I aquesta pau no és pas la mort.»

(LAMARTINE)

Oh, com estimo Espanya! En somnis, mil vegades,
n'he respirat feliç el perfum de les prades;
sovint, vora del foc, durant les nits d'hivern,
he travessat les ones ardents del mar etern;
5 solia aturar el cor davant les castes flames,
vora els espessos murs dels seus convents de dames:
àngels vetllant per tots, més de cent mil belleses
s'hi deixen consumir entre enyors i tristeses.
N'evocava tot sol les ombres passatgeres,
10 sentia la remor de les robes lleugeres,
i quan el cor de veus s'alçava cap al cel,
de llàgrimes els ulls se'm cobrien d'un vel.
Les seguia pertot: als jardins, a les sales,
pels corredors altíssims, per les fosques escales,
15 I fins davant l'altar; en sentia els laments,
llurs pregàries i vots eren els meus turments.
Captivat pels records, l'esperit se'm perdia,
embriac de dolor i de malenconia.

Girona, lloc sagrat que sempre estimaré,
20 asil on jo voldria trobar-hi el meu recer,
és sobretot a tu que en els meus somnis veig!
¿És potser un engany, fill del meu fantasieig,
o bé és un déu benèvol qui als ulls meravellats
ofereix el record dels llocs que em són amats?
25 Sóc feliç quan et veig i el teu rostre enciser

L'ESPAGNOLE

Questo è il porto del mondo.

(TASSO)

« Ici viennent mourir les derniers bruits du monde.
Nautonniers sans étoile, abordez ! C'est le port.
Ici l'âme se plonge en une paix profonde,
Et cette paix n'est pas la mort. »

(LAMARTINE)

- Oh ! que j'aime l'Espagne ! Oui, dans mes rêveries,
J'ai souvent respiré l'encens de ses prairies ;
Souvent au coin du feu, durant les nuits d'hiver,
J'ai traversé les flots de sa brûlante mer ;
5 J'aimais à reposer mon cœur aux chastes flammes
Sur les épais barreaux de ses couvents de femmes,
Où cent mille beautés, anges veillant pour nous,
Usent péniblement leurs jours sous les verroux ;
J'évoquais devant moi ces ombres passagères,
10 J'écoutais le doux bruit de leurs robes légères,
Et quand leurs voix en chœur s'élevaient vers les cieux,
Des larmes malgré moi s'échappaient de mes yeux.
Je les suivais partout : aux jardins, dans les salles,
Sous les longs corridors aux arches colossales,
15 Même au pied des autels, où leurs gémissements,
Leurs prières, leurs vœux irritaient mes tourments,
Et dans ses souvenirs mon âme recueillie
S'enivrait de douleur et de mélancolie.

- Gérona, lieu sacré que j'aimerai toujours,
20 Asile où je voudrais pouvoir couler mes jours,
C'est toi surtout, c'est toi que je vois dans mes songes !
Soit que l'illusion me prête ses mensonges,
Soit qu'un dieu bienfaisant offre à mes yeux surpris
Le vague souvenir des lieux que je chéris,
25 Toujours je te revois, et toujours ton image

somriu al meu esguard com un cel rialler.
 Els teus palaus em mostres, les teves blanques cases,
 els teus balcons on floten cortinatges i gases,
 els teus testos florits perfumant els carrers,
 30 els mercats virolats, plens de gent, riallers,
 els teus turons m'ofrenes, arbredes delicioses,
 les teves verges brunes de mirades gracioses,
 boscos esponerosos i llimoners salvatges,
 que amb els verds tarongers perfumen els ribatges;
 35 m'ofrenes verdes gespes, la mel dels garrofers,
 els magraners florits i els camps plens d'olivers,
 la teva fèrtil terra, present de la natura.

Però de tots els dons que Girona ens procura,
 de tots els monuments que s'alcen al seu si,
 40 cap d'un transport més sant m'arborà i m'estremí,
 cap no abrusà el meu cor d'una flama més viva,
 que un convent on antany una verge captiva,
 un àngel que a genolls tota la terra adora,
 es féu davant del cel la nostra intercessora.
 45 Déu meu!, a disset anys ser enterrada en vida,
 eclipsar-se tan bella! Oh, fortuna homicida!
 Els ulls es velaran i el seu rostre preciós
 demà serà tancat, d'una tomba al redós.
 ¿Aquest barreig horrible, com pot ser concebut?:
 50 de roses i perfum, de fang i de taüt,
 i de vida i traspàs! ¿Qui seria prou fort
 per mirar sense esglai aquest antre de mort,
 aquest tombal que es bada al fons del santuari,
 i embolcallar-se en vida en tenebrós sudari?
 55 Doncs allò que un guerrer faria empal·lidir
 una noia ben feble ho pretén accomplir:
 al seu damunt per sempre es tancaran les portes
 que ni tan sols no s'obren per les captives mortes;
 Inassolible als ulls, oculta rere un vel
 60 que caurà solament als peus de Déu al cel,
 el seu parlar tan dolç, encisador i pregon,
 no tornarà a sonar fins en un altre món.

Sourit à mes regards comme un ciel sans nuage.
Tu m'offres tes palais et tes blanches maisons,
Et tes rideaux soyeux flottant sur les balcons,
Et tes vases de fleurs embaumant chaque rue,
30 Et tes marchés vivants où la foule se rue ;
Tu m'offres tes côteaux, tes bois délicieux,
Tes vierges aux cils noirs, au maintien gracieux,
Tes bocages touffus, tes citronniers sauvages,
Et tes verts orangers parfumant tes rivages ;
35 Tu m'offres tes gazons, tes mielleux caroubiers,
Tes grenadiers fleuris et tes champs d'oliviers,
Et ton fertile sol, faveur de la nature.

Mais, de tous les objets qu'embrasse ta ceinture,
De tous tes monuments qui s'enlacent en rond,
40 Nul d'un plus saint transport ne fit briller mon front,
Nul n'embrassa mon cœur d'une flamme plus vive,
Qu'un couvent où naguère une vierge craintive,
Un ange que la terre adorait à genoux,
S'établit interprète entre le ciel et nous.
45 Quoi ! seule, à dix-sept ans, s'ensevelir vivante !
Si belle et s'éclipser ! Ah ! ce sort épouvante.
Ces yeux se voileront ! Ce visage si beau
S'enfermera bientôt dans un vivant tombeau !
Comment le concevoir cet horrible mélange
50 De roses, de parfums, de cercueil et de fange,
De vie et de trépas ! Quel esprit assez fort
Pourrait voir sans effroi cet appareil de mort,
Cette tombe béante au fond du sanctuaire,
Et vivant se couvrir du linceul mortuaire ?
55 Eh ! bien, ce qu'un guerrier ne peut voir sans pâlir,
Elle, peureuse fille, elle va l'accomplir :
Sur elle pour toujours vont se fermer ces portes
Qui ne se rouvrent plus même aux captives mortes ;
Le voile qui la couvre et la cache à nos yeux,
60 Ne tombera qu'aux pieds du monarque des cieux,
Et sa douce parole, enivrante et profonde,
Ne retentira plus que dans un autre monde.

Però l'alba ha dissipat els estels de la nit:
el convent es desperta; la gent, amb gran brogit,
65 acut davant del temple en devesall caòtic.
El bronze ja ressona a dalt del cloquer gòtic,
i les portes, obrint-se amb gran solemnitat,
deixen veure el palau de la divinitat:
avui aquell altar és tot cobert d'ofrenes;
70 hi ha mil roses florides penjant arreu en trenes;
les flors, la porpra i l'or s'enllacen en fisons,
columnes d'alabastre envolten els frontons;
Avui sota els llozers tota tomba s'amaga
i el perfum de les flors, que l'aire embriaga,
75 mesclat amb el dels ciris i amb l'aroma d'encens,
us transporta els sentits i embauma els pensaments.

Quina lira ha vibrat? D'on ve aquesta harmonia?
És l'arpa d'or d'un geni qui fa la melodia?
És potser el cant melós d'un plàcid rossinyol,
80 o el comiat planyívol que fa al bosc l'oratjol?
Uns acords més suaus són els que hom sent encara,
són uns cants molt més purs, l'harmonia més clara
d'una orquestra de veus que, en solemne acordança,
adreça al rei de reis un esclat de lloança:
85 és el càntic sagrat que antany, tot ple d'unció,
entonava el profeta amb son arpa a Sió,
el cor dels serafins que uns àngels de pau,
innocència i amor, avui, dins de la nau,
renoven sota l'eco d'aquesta antiga arcada
90 i que l'eco transporta, vibrant, com una onada,
fins que el feble soroll esdevé lleu remor
que va esvaint-se i mor al llarg del corredor.

Tanmateix vet aquí que la víctima avança;
envoltada de verges cap a l'altar s'atansa.
95 D'un ampli vel de neu els replecs misteriosos
en sostreuen l'encant als ulls dels curiosos.

- Mais l'aube a dissipé les soleils de la nuit :
 Le couvent se réveille, et la foule, à grand bruit
 65 Déjà du temple saint inonde le portique ;
 L'airain a retenti sur le clocher gothique,
 Et les portes s'ouvrant avec solennité
 Laissent voir le palais de la divinité :
 Ce jour, le sanctuaire est orné de guirlandes ;
 70 On place sur l'autel de nombreuses offrandes ;
 Les fleurs, la pourpre et l'or s'enlacent en festons,
 Des colonnes d'albâtre entourent les frontons ;
 Ce jour sous des lauriers toute tombe est cachée,
 Et le parfum des fleurs dont la terre est jonchée,
 75 Se mêlant aux parfums des cierges, de l'encens,
 Embaume la pensée et transporte les sens.

- Quelle lyre a frémi ? D'où vient cette harmonie ?
 Est-ce la harpe d'or d'un sylphe ou d'un génie ?
 Est-ce du rossignol le chant mélodieux ?
 80 De la brise aux bosquets n'est-ce pas les adieux ?
 Non, ce sont des accords encore plus suaves,
 Ce sont des chants plus purs, ce sont des airs plus graves.
 C'est l'auguste *hosanna*, qu'un orchestre de voix,
 En longs flots d'harmonie, adresse au roi des rois :
 85 C'est le cantique saint que, dans ses jours de fête,
 Répétait, à Sion, la harpe du prophète,
 Le chœur des séraphins que des anges de paix,
 D'innocence et d'amour, sous des voiles épais,
 Redisent à l'écho de cette voûte antique,
 90 Et que l'écho redit de portique en portique,
 Jusqu'à ce que le bruit, faible, plus faible encor,
 Tombe et meure, en vibrant, le long du corridor.

- Cependant vers l'autel la victime parée
 S'avance, d'un essaim de vierges entourée ;
 95 Un long voile de neige, aux plis mystérieux,
 Dérobe ses attraits aux regards curieux.

Un eixam de mirades que la segueix atent
n'admira el caminar, confiat i reverent
i tímid a l'ensem, el seu posat airós,
100 la infantívola gràcia del bell cos amorós,
que a la grandesa ajunta l'ànima humil i amable,
de la dona i de l'àngel atribut inefable.

Terrible i solemne, s'alça un silenci atent.
Per sentir els seus llavis fent l'etern jurament,
105 és com si fins els morts, des del llit de tenebra,
volguessin alçar els caps, de nou amb ulls de febra,
esperant el moment en què, per anar a Déu,
la verge dirà al món el seu darrer adéu.

Espera encara. Espera, noia!
110 No és pas avui la teva hora.
Deixa als teus ulls veure la joia,
que no en saps res del món de fora.
Prou la tempesta s'abraona
sobre la mar on ets errant
115 i al seu moment s'alçarà l'ona
que ha de llançar-te a la pregonia
foscor que ho va tot devorant.

Oh flor, de llàgrimes regada,
que encara ets a mig badar
120 i ets tota humida de rosada,
els teus perfums deixa escampar.
Encara és plena ta cistella
amb tots els dons que atorga el cel,
de ta corol·la tan vermella
125 l'àvid desig que mou l'abella
no se n'ha endut gota de mel.

Quan, del seu calze separada,
ta corona temporal
caurà, marcida i assecada,

Avide de la voir, une foule empressée
Admire et suit des yeux cette démarche aisée
Et timide à la fois, ce port aérien,
100 Cette grâce enfantine et ce touchant maintien,
Qui mêle à la grandeur l'humilité de l'âme,
Ineffable attribut de l'ange et de la femme.

Un silence profond, terrible, solennel
S'élève. Pour ouïr le serment éternel,
105 On dirait que les morts, de leur couche livide,
Lèvent leurs fronts poudreux, et, d'une oreille avide,
Attendent le moment où, pour aller à Dieu,
La vierge au monde vain jettera son adieu.

Attends encore, ô jeune fille,
110 Attends ! le jour n'est pas venu :
Ton œil à peine s'ouvre et brille ;
Ce monde ne t'est point connu.
Attends que l'orage qui gronde
Sur ces flots où tu viens errer,
115 Soulève la vague profonde,
Et te jette aux gouffres de l'onde,
Comme une proie à dévorer.

Ô fleur, de larmes arrosée,
Tu dois encor t'épanouir :
120 Tu n'as pas perdu ta rosée,
Livré tes parfums au zéphir ;
Tu n'as pas vidé ta corbeille
Pleine des plus beaux dons du ciel,
Et de ta corolle vermeille
125 L'aiguillon de la jeune abeille
N'a pas enlevé tout le miel.

Quand du calice détachée
Ta couronne dans le vallon
Tombera, flétrie et séchée,

- 130 enduta per un vendaval,
lluny d'aquest món que ara t'ignora
reposaràs ton front cansat.
No facis del teu temps penyora
el teu present és una aurora,
135 el regne teu no ha començat.

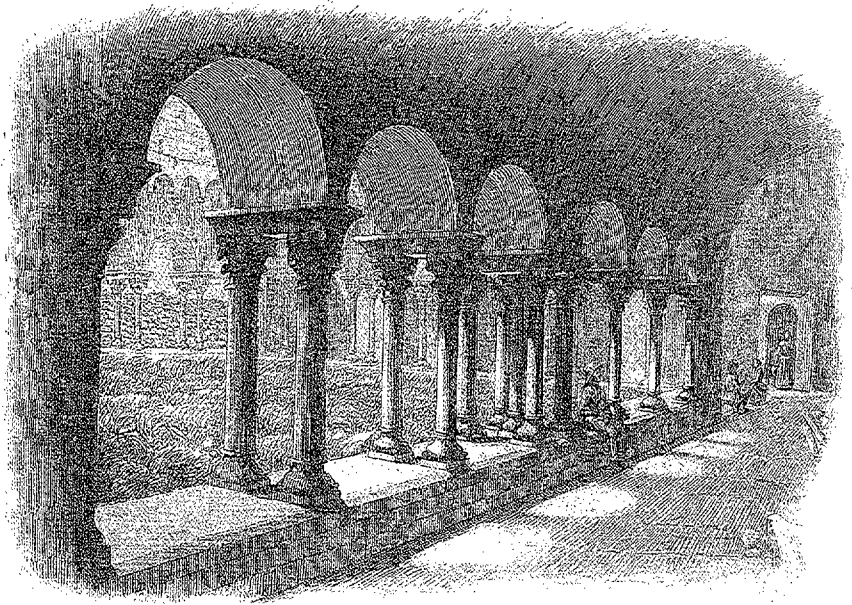
Silenci! És massa tard! L'Etern ja la reclama!
Ara lliureu-la als vents, a l'ona o a la flama,
aquesta lira meva que sols parla de dol:
l'arpa dels serafins en cantarà el consol!...

ALEXANDRE JULIÀ
(Traducció d'ENRIC PRAT)

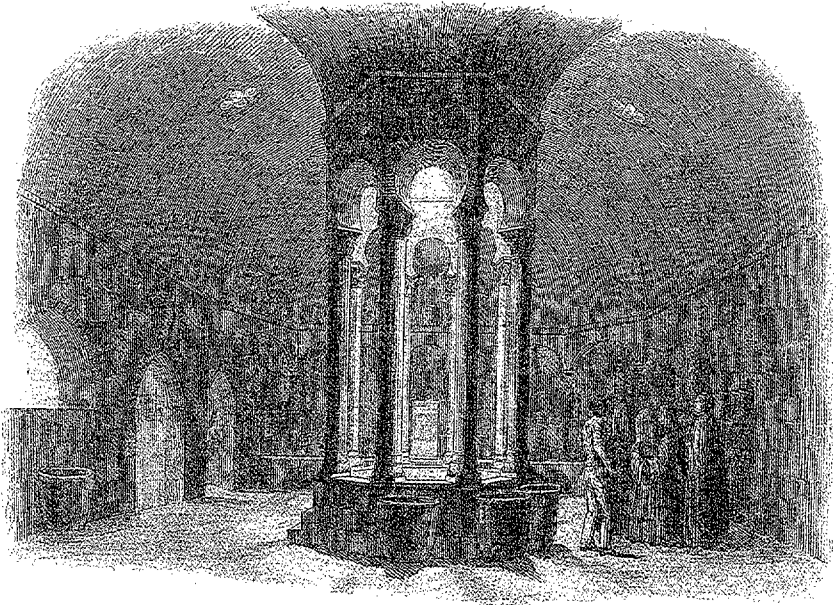
- 130 Sous le souffle de l'aquilon,
Loin de ce monde qui t'ignore
Tu poseras ton front lassé ;
Mais l'avenir te reste encore,
Ton astre n'est qu'à son aurore,
135 Ton règne n'a pas commencé.

Silence ! Il n'est plus temps ! l'Éternel la réclame !
Livrez, livrez aux vents, aux ondes, à la flamme
Cette lyre qui n'a que des sons de douleur :
Le luth des séraphins chantera son bonheur!...

ALEXANDRE JULIA, membre-résident

Claustre a sant Pere de Galligans a Girona.

Banys àrabs a Girona.